

SİGORTALILIK BAŞLANGIÇ TARİHİNİN TESPİTİ DAVASI

Declaratory Judgment Action to Determine the Insurance Start Date

Bahar KILINÇ*

Özet

Sosyal güvenlik hakkı temel insan haklarından olup, 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Anayasa) ile güvence altına alınmıştır. Kişi, sigortalılık hak ve yükümlülüklerinden vazgeçemez ve bunları devredemez. Vazgeçilmez haklar kapsamında olan sosyal güvenlik hakkı ile ilgili birçok dava türü bulunmaktadır.

Kurum sigortalının tahsis talep tarihinde yaş ve prim ödeme gün şartını sağlamasına rağmen sigortalılık süresinin eksik olduğunu tespit ederse bu talebini reddetmek zorundadır. Bu durumda ise sigortalılar hizmet tespiti davası yerine sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasını açmayı tercih etmektedir. Uygulamada sigortalılık başlangıç tarihinin tespitine ilişkin çok sayıda dava açılmakla birlikte bu dava türü bir takım özellikleri ile hizmet tespiti davasından ayrılmaktadır. Çalışmamızda bu davaların özellikleri ve bağımlı (işçi) çalışanlar ile serbest çalışanların sigortalılık başlangıç tarihinin tespitine ilişkin dava açmaları durumunda hukuki yararlarının olup olmadığı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşe giriş bildirgesi, sigortalılık başlangıç tarihi, bir (1) günlük tespit, sigortalılık süresi, hukuki yarar

Abstract

The right to social security is defined as one of the fundamental human rights and is secured under Act No. 2709-, the Constitution of the Republic of Turkey (the Constitution). Citizens' insurance rights and obligations shall be non-renounceable and non-transferable. There are many types of cases related to the right to social security, which is within the scope of inalienable rights.

In case the Institution determines that the insurance holder's insurance period is missing days, it has to reject such claim, despite the insurance holder meeting requirements concerning age and number of premium payment days on the date of claim allotment. Under the circumstances, the insurance holders prefer to file a declaratory judgment action to determine the insurance start date, instead of action for fixing of period of service. Although in practice, many declaratory judgment actions are filed to determine the insurance start date, this type of lawsuit differs from the action for fixing of period of service, with certain characteristics. Our study examined the characteristics of such cases and whether workers and freelancers have the legal interest when filing a declaratory judgment action to determine the insurance start date.

Bu makale Etik Kurul İznine tabi değildir.

* Hakim, Diyarbakır Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi Üyesi, baharkilinc58@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0003-3287-7168>

Keywords: Employment report, insurance start date, one (1) day determination, insurance period, legal interest

GİRİŞ

Sosyal güvenlik hukuku kapsamında yapılan bildirimler kurucu değil bildirici nitelikte olsa da kişinin sigorta haklarından faydalanabilmesi ve yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığının sigorta ilişkisinden haberdar olması gereklidir.

Sosyal güvenlik bilincinin tam olarak oluşmaması sebebiyle çalışanların büyük bir kısmı çalışma hayatı aktif olarak devam ederken sosyal güvenlik hakkını talep etmek yerine yaşlılık aylığı tahsis taleplerinin reddedilmesi halinde dava açma yoluna gitmektedir. Ayrıca 5510 sayılı Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olanların kazanılmış haklarının korunması amacıyla mülga kanunların uygulanmasına devam edilmektedir. Kazanılmış hak, yürürlükte bulunan hukuka göre kişiler lehine oluşan haktır ve 5510 sayılı Kanun birçok geçici madde ile kazanılmış hakları korumaya çalışmıştır. Bu nedenle 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olanların hangi sosyal güvenlik mevzuatı kapsamında olduğunun belirlenmesi önemlidir. 01.10.2008 tarihinden önceki çalışmalar bakımından sigortalılık tespitine ilişkin uyuşmazlıklarda hizmet sözleşmesi kapsamında bir işverene bağlı çalışanlar için 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, bağımsız çalışanlar için başka bir ifadeyle serbest faaliyette bulunanlar için 1479 sayılı Esnaf Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanların Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun uygulanması gerekecektir.

Bu çalışmamızda 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olanların, 506 sayılı Kanun kapsamında açtıkları sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasının özellikleri ana hatları ile incelenecek, yargılama aşamasında bu dava türünün hizmet tespiti davasından ayrıldığı noktalar üzerinde durulacak, Yargıtay'ın bu dava türünde en son oluşturduğu içtihatlarına yer verilerek, 1479 sayılı Kanun kapsamında sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında davacının neden hukuki yararının bulunmadığı açıklanmaya çalışılacaktır.

I. 506 SAYILI SOSYAL SİGORTALAR KANUNU KAPSAMINDA SİGORTALILIK BAŞLANGIÇ TARİHİNİN TESPİTİ DAVASI

1. Genel Olarak

Sigortalılık başlangıç tarihi sigortalının uzun vadeli sigorta kolları kapsamına girmesini sağlayacak biçimde ilk kez çalışmaya başladığı tarihtir.¹

¹ Mustafa Çenberci, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara, Olgaç Matbaacılık 1977, s. 767. Mahmut Cuhruk, H. Servet Çolakoğlu, A. Avni Bükey, Sosyal Sigortalar, Ankara,

Kurum kayıtlarına geçen ilk işe giriş bildirgesinde sigortalının ilk işe başlama tarihi yazılı olup, işte bu tarih sigortalı açısından sigortalılık başlangıç tarihi demektir.² Sigortalının borçlanma imkânının olması durumunda, örneğin askerlik borçlanması veya yurt dışında geçen sürelerin borçlanması gibi durumlarda sigortalılık başlangıç tarihi borçlanılan süre kadar geriye götürülerek tespit edilecek ise de bu istisnai hallere çalışmamamızın kapsamı dışında kalması nedeniyle yer verilmeyecektir.³

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası, sigortalı işe giriş bildirgesi Kurum kayıtlarına girmiş olmasına rağmen sigortalının ilk kez çalışmaya başladığı güne ait hizmetin Kuruma bildirilmemesinden kaynaklanan ve aylık bağlama koşullarını doğrudan etkileyen bir dava türüdür. Sigortalının bu davayı açmaktaki amacı sigortalılık başlangıç tarihini ilk işe giriş bildirgesinin üzerinde yazılı olan çalışma tarihine götürmektir.

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası bir günlük hizmet tespiti davası olarak da adlandırılmakta ve bu nedenle özü itibariyle hizmet tespiti davasının bir türü olarak kabul edilmektedir. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 79'uncu maddesinin onuncu fıkrasında "*Yönetmelikle tespit edilen belgeleri işveren tarafından verilmeyen veya çalıştıkları Kurumca tespit edilemeyen sigortalılar; çalıştıklarını hizmetlerinin geçtiği yılın sonundan başlayarak 5 yıl içerisinde mahkemeye başvurarak alacakları ilam ile ispatlayabilirlerse, bunların mahkeme kararında belirtilen aylık kazanç toplamları ile prim ödeme gün sayıları nazara alınır.*" düzenlemesi hizmet tespiti davasının yasal dayanağını oluşturmaktadır. Sosyal güvenlik haklarının tek çatı altında düzenlenmesi amacıyla 31.05.2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çıkarılmıştır. Milat niteliğinde olan 01.10.2008 tarihinden itibaren geçen çalışmalar için açılacak hizmet tespiti davalarının yasal dayanağı ise 5510 sayılı Kanun'un 86'ncı maddesinin dokuzuncu fıkrasıdır. İlgili madde "*Aylık prim ve hizmet belgesi işveren tarafından verilmeyen veya çalıştıkları Kurumca tespit edilemeyen sigortalılar; çalıştıklarını hizmetlerinin geçtiği yılın sonundan başlayarak beş yıl içerisinde iş mahkemesine başvurarak, alacakları ilâm ile ispatlayabilirlerse, bunların mahkeme kararında belirtilen aylık kazanç toplamları ile prim ödeme gün sayıları dikkate alınır.*" şeklinde düzenlenmiştir. Bu hükümlerde bahsi geçen çalışmalar işverence Kuruma bildirilmeyen veya Kurumca tespit edilemeyen kısa veya uzun olması fark etmeksizin belli bir döneme ilişkin çalışmalardır.

Olgaç Matbaacılık 1977, s. 1024. Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, 18. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi 2020, s. 168-169.

² İhsan Çakmak, Şerhli Sosyal Sigortalar Kanunu, C. 2, Ankara, Adalet Yayınevi 2001, s. 2496.

³ Çakmak, s. 2496.

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında ise sadece ilk işe giriş bildirgesinin üzerinde yazılı olan çalışmaya başlama tarihi yani bir günlük çalışmanın başlangıç tarihi olarak tespiti talep edilmektedir.

Uzun vadeli sigorta kolları olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortasında sigortalılık süresi aylık bağlanma aşamasında önemli iken kısa vadeli sigorta kolları olan iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortasında sigortalılık süresinin önemi bulunmamaktadır. Çünkü kısa vadeli sigorta kolları kapsamında Kurum tarafından bağlanacak gelir için sigortalılık süresi şartı aranmamaktadır. Örneğin sigortalının işe girdiği ilk gün iş kazası geçirmesi ve en az %10 oranında meslekte kazanma gücünü kaybetmesi durumunda, sigortalılık süresine bakılmaksızın kendisine, vefat etmesi durumunda ise kural olarak hak sahiplerine gelir bağlanacaktır.⁴

2. Yasal Dayanağı

5510 sayılı Kanun öncesinde “sigortalılık süresi” veya “sigortalılık başlangıç tarihi” kavramlarından 506 sayılı Kanun’da ve 2829 sayılı Hizmetlerin Birleştirilmesi Hakkında Kanun’da bahsedilmiştir. 1479 sayılı Esnaf Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu’nda, 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu’nda, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu’nda ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu’nda bu ifadelere yer verilmemiştir.

Sigortalılık süresinin başlangıcına dair 506 sayılı Kanun’un 108’inci maddesinin birinci fıkrasında “*Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının uygulanmasında nazara alınacak sigortalılık süresinin başlangıcı, sigortalının, yürürlükten kaldırılmış 5417 ve 6900 sayılı Kanunlara veya bu kanuna tabi olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihtir.*” şeklinde tanımlayıcı kurala yer verilmiştir.

2829 sayılı Kanun’un 6’ncı maddesinde de sigortalılık süresinin başlangıcı başlığı altında “*Kurumlardan herhangi birine ilk defa sigortalı olunan tarih, sigortalılık süresinin başlama tarihidir.*” hükmü bulunmaktadır.

Her ne kadar 1479, 2926, 2925 ve 5434 sayılı Kanunlarda sigortalılık süresinden bahsedilmemiş ise de sözü edilen Kanunlara tabi olarak geçen çalışmaların 2829 sayılı Kanun’un 6’ncı maddesine göre 506 sayılı Kanun kapsamında geçen çalışmalarla birleştirilmesi durumunda anılan Kanunlara tabi olarak ilk defa çalışmaya başlanılan tarih sigortalılık süresinin başlangıcı olarak kabul edilecektir.⁵

⁴ Resul Aslanköylü, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Ankara, Yetkin Yayınevi 2010, s. 944.

⁵ Aslanköylü, s. 946.

Ayrıca 506 sayılı Kanun'un 108'inci maddesinin birinci fıkrasının karşılığı olan 5510 sayılı Kanun'un 38'inci maddesinin birinci fıkrası da benzer düzenleme getirerek malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının uygulanmasında nazara alınacak sigortalılık süresinin başlangıcını, sigortalının sosyal güvenlik mevzuatı kapsamına ilk defa girdiği tarih yani ilk kez çalışmaya başladığı tarih olarak kabul etmiştir.⁶

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davalarında 01.10.2008 tarihinden önce tescili olan sigortalılar yönünden 506 sayılı Kanun'un 79 ile 108'inci, ilk defa 01.10.2008 tarihinden sonra sosyal güvenlik kapsamına giren sigortalılar için ise 5510 sayılı Kanun'un ise 38 ile 86'ncı maddeleri birlikte değerlendirilmez.⁷

3. Sigortalılık Başlangıç Tarihinin Tespiti Davasında Yargılama Süreci

3.1. Tarafları

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında davacı, adına işe giriş bildirgesi verilen ve bir günlük dahi olsa çalışma iddiasında bulunan kişidir. Sigortalının vefat etmesi durumunda ise hak sahiplerinin dava açma hakkı

⁶ 5510 sayılı Kanun'un 38'inci maddesi: "Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının uygulanmasında dikkate alınacak sigortalılık süresinin başlangıcı; sigortalının, mülga 2/6/1949 tarihli ve 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanununa, mülga 4/2/1957 tarihli ve 6900 sayılı Malüliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Hakkında Kanuna, 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa, 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununa, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununa, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa ve 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20 nci maddesi kapsamındaki sandıklara veya bu Kanuna tâbi olarak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olarak ilk defa kapsama girdiği tarih olarak kabul edilir. Uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri hükümleri saklıdır. Bu Kanunun uygulanmasında 18 yaşından önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tâbi olanların sigortalılık süresi, 18 yaşını doldurdıkları tarihte başlamış kabul edilir. Bu tarihten önceki süreler için ödenen malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primleri, prim ödeme gün sayılarının hesabına dahil edilir. Aylık bağlama işlemlerinde dikkate alınan sigortalılık süreleri, sigortalılığın başlangıç tarihi ile sigortalının aylık bağlanması için yazılı istekte bulunduğu, aylık bağlanması için istekte bulunmayan sigortalılar için ise ölüm tarihi arasında geçen süredir. 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamındaki sigortalılar bakımından sigortalılık süresi; sigortalılığın başlangıç tarihi ile 48 inci maddeye göre yetkili makamdan emekliye sevk onayının alınarak görevi ile ilişiğinin kesildiği ayın son günü arasında geçen süredir. Vazife malüllüğü aylığı almakta iken, çalışmaya başlamaları nedeniyle haklarında uzun vadeli sigorta hükümleri uygulananlar için malullük, yaşlılık ve ölüm aylığı bağlanmasında veya toptan ödeme yapılmasında esas alınacak sigortalılık süresi, prim ödeme gün sayısı ve prime esas kazancın hesaplanmasında, vazife malüllüğü aylığı bağlandığı tarihten önceki süreler dikkate alınmaz."

⁷ Yargıtay 10. HD., 2008/5021 E., 2009/9052 K., 25.05.2009, www.uyap.gov.tr., E.T.: 03.12.2020.

bulunmaktadır. Mevzuatta bu konuda bir açıklık bulunmamaktadır. Ancak sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti ölüm aylığının bağlanması gibi geride kalanların doğrudan hak alanını etkileyeceğinden hak sahiplerinin sigortalının halefi olarak dava açma hakkı bulunduğu kabul edilmelidir.⁸

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında davalı Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı (Kurum) olup hizmet tespiti davasından özellikle bu konuda farklılık göstermektedir.⁹

Hizmet tespiti davalarında Kurumun davalı olarak yer alıp almayacağı konusu mevzuatta ve uygulamada çeşitli aşamalardan geçmiştir. 25.10.2017 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu ile yürürlükten kaldırılmadan önce uygulanan 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nda 11.09.2014 tarihinde yapılan değişikliğe kadar hizmet tespiti davalarında davalı sıfatının Kurum ile çalışmanın geçtiği iddia edilen işverene ait olduğu ve Kurum ile işverenin arasında zorunlu dava arkadaşlığı bulunduğu kabul edilmekteydi. Ancak 11.09.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6552 sayılı Kanun'un 64'üncü maddesi ile 5521 sayılı Kanun'un 7'nci maddesinin üçüncü fıkrası olarak getirilen düzenleme ile hizmet tespiti davalarında Kurum ferî müdahil olarak kabul edilmiş ve aynı düzenleme 7036 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinde tekrarlanmıştır. Bu durumda 11.09.2014 tarihinden sonra açılan hizmet tespiti davalarında Kurum davalı taraf olarak değil ferî müdahil olarak yer alacaktır.

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında ise yukarıda belirtilen Kanun değişikliği karşısında Kurumun davalı mı yoksa ferî müdahil olarak mı yer alması gerektiği konusunda Kanun'da hüküm bulunmaması tereddütlere neden olmuştur. Ancak Yargıtay sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında Kurumun davalı olarak yer alması gerektiğine dair uygulamasını sürdürmektedir.¹⁰ Yargıtay bir kararında “...Eldeki dava, kanun koyucunun gerçekleştirdiği düzenlemede öngörülen 506 sayılı Kanununun 79/10 maddesine dayalı hizmet akdine tabi çalışmaları nedeniyle zorunlu sigortalılık tespiti niteliğinde olmayıp, davalı işveren yanında ilk çalıştığı sigortalı tarihinin tespiti niteliğinde olduğundan ve bu tür uyuşmazlıklarda işverenin taraf olarak yer almasının zorunluluğu da bulunmadığı için, 5521 sayılı Kanununun 7/4 maddesi kapsamı dışında kalan dava yönünden anılan değişikliğin uygulama olanağı bulunmamakta ve Sosyal Güvenlik Kurumunun taraf sıfatı ferî müdahil değil davalı olmalıdır...” şeklindeki değerlendirme ve tespitlerle Kurumun bu davada davalı olarak yer alacağını kabul etmiştir.¹¹

⁸ Çenberci, s. 767.

⁹ Yargıtay 10. HD., 1997/9241 E., 1997/9147 K., 22.12.1997, (Yayınlanmamış karar).

¹⁰ Yargıtay 10. HD., 2006/6331 E., 2006/7613 K., 25.05.2006, Yargıtay 10. HD., 2020/3038 E., 2020/6571 K., 16.11.2020, www.uyap.gov.tr., E.T.: 02.12.2020.

¹¹ Yargıtay 10. HD., 2017/3905 E., 2017/6978 K., 18.10.2017, www.uyap.gov.tr., E.T.:

Burada tartışılması gereken bir diğer nokta, bu davada Kurumun yanında işe giriş bildirgesini veren işverenin davalı olarak yer alıp alamayacağı konusudur. Özü itibarıyla bu davalar hizmet tespiti davasına benzese de Yargıtay bu davaları bir bakıma Kurum işleminin iptali olarak kabul ettiği için sadece Kurumun davalı olarak gösterilmesini yeterli görmektedir. Kanaatimizce Yargıtay'ın uygulaması tartışmaya açıktır. Bu dava türünü sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti veya bir (1) günlük hizmetin tespiti olarak nitelendirmemiz bu davanın hizmet tespiti davasının bir türü olduğunu gerçeğini değiştirmez. Bu nedenle uyumsuzluğun hizmet tespiti davalarındaki usule göre çözümlenmesi uygun olacaktır. Aksi halde davanın sigortalı lehine sonuçlanması işverenin taraf haline getirilmemesi nedeniyle tespit edilecek bir günlük çalışma sonucunda tahakkuk ettirilen primlerin kimden ve nasıl tahsil edileceği sorunu ile karşılaşılacaktır. Bununla birlikte Yargıtay usul ekonomisi ilkesi ve hizmet tespiti davalarının sosyal güvenlik mahkemelerinde ağır iş yüküne neden olduğu gerçeğini göz önünde tutarak uygulamasını bu yönde geliştirmiştir. Bu uygulamanın temelinde yatan düşünce ise, sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davalarının uzun yıllar öncesine dair bir tespit istemini içermesi ve Kurumun zaten zamanaşımına uğrayan bir (1) günlük primi tahsil edemeyecek olması nedeniyle usul ekonomisi gereğince işvereni taraf haline getirerek yargılamayı uzatmaktan kaçınmaktır.

3.2. 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu Kapsamında Sigortalılık Başlangıç Tarihinin Tespiti Davasında Hukuki Yarar

Yaşlılık sigortasından yararlanmak isteyen sigortalıya yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için çalıştığı işten ayrılması,¹² Kuruma yazılı istekte bulunması, belli bir yaşa gelmiş olması, belirli bir sigortalılık süresine ulaşması ve istenilen prim ödeme gün sayısını tamamlaması gerekmektedir. Sigortalıya 506 sayılı Kanun'un 60'ncı maddesinde belirtilen şekilde şartları sağladıktan sonra yaşlılık aylığı bağlanacaktır. Ayrıca 506 sayılı Kanun kapsamında sigortalının malullük, geride kalan hak sahiplerinin ise ölüm aylığına hak kazanması için yaş, prim gün sayısı ve sigortalılık süresi şartının talep tarihinde sağlanmış olması gerekmektedir.

Tahsis işlemlerinde dikkate alınacak sigortalılık süresi sigortalılık başlangıç tarihi ile sigortalının tahsis amacıyla Kurumdan istekte bulunduğu tarih aralığında geçen süredir.¹³ Sigortalının vefat etmesi durumunda ise sigortalılık

02.12.2020.

¹² 03.03.2021 T. ve 31412 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Anayasa Mahkemesinin 14.01.2021 T. ve 2019/104 E., 2021/3 K. sayılı kararı ile 506 sayılı Kanun'un 62. maddesinin sigortalının yaşlılık aylığına hak kazanması yönünden çalıştığı işten ayrılması kısmı iptal edilmiştir.

¹³ 16.05.2000 T. ve 24051 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Yargıtay İBK, 18.02.2000 T. ve 1997/1 E., 2000/1 K.

süresi sigortalılık başlangıç tarihi ile sigortalının ölüm tarihi arasında geçen süredir.

Örneğin 25.08.1999 tarihli ve 4447 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önce 506 sayılı Kanun kapsamında yaş koşulu aranmaksızın kadın sigortalının 20, erkek sigortalının 25 yıl sigortalılık süresini doldurması ve en az 5000 gün prim ödemiş olması halinde yaşlılık aylığı şartlarını sağladığı kabul ediliyordu. Ancak bu kapsamda değerlendirilen bir sigortalı 25 yıl sigortalılık süresini sağlamadığı sürece 5000 gün prim gününü doldurmuş olsa dahi yaşlılık aylığına hak kazanamayacaktır.

Sigortalı, Kurum tarafından talebinin kabul edilmemesi üzerine sigortalılık başlangıç tarihinin tespitini mahkemeden dava yoluyla talep edebilecektir. Davanın konusunu oluşturan hukuki ilişkinin var olup olmadığının mahkemece tespit edilmesinde ise davacının hukuki yararı olduğu kuşkusuzdur. Zira sigortalılık başlangıç tarihi mahkeme kararıyla ilk işe giriş bildirgesinin üzerinde yazılı olan çalışma tarihine kadar geri götürülmüş olacaktır. Bu nedenle 506 sayılı Kanun kapsamında sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında davacının hukuki yararının olduğu kabul edilmekle birlikte, 1479 sayılı Kanun bakımından sigortalının böyle bir dava açmakta hukuki yararının bulunmadığı kabul edilmektedir. Tekrardan kaçınmak amacıyla çalışmamızın ikinci bölümünde 1479 sayılı Kanun kapsamında açılan sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasına ve hukuki yarar kavramına ayrıntılı olarak değinileceği için bu bölümde yer verilmemiştir.

Kurumda sigortalılık tescili bulunan ve adına hizmet bildiriminde bulunulan sigortalılar ancak bildirilen hizmetlerinden önceki bir tarih için sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası açabilecektir.¹⁴ Örneğin davacının 01.01.1990-01.01.1991 tarihleri arasındaki çalışmaları nedeniyle adına işyerinden bu tarihler aralığında hizmet bildirildiğinde, Kurum tarafından davacının 01.01.1990-01.01.1991 tarihleri arasındaki çalışmaları için herhangi bir ihtilaf çıkarılmadığında ve çalışmasının 01.01.1991 tarihinde sonlanmasından itibaren başka bir işyerinde çalışmaya başlayıp, bu işyerinden de adına 01.01.1992 tarihinde işe giriş bildirgesi verildiğinde, artık davacının 01.01.1992 tarihi için sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası açmakta hukuki yararı bulunmamaktadır. Zaten adına hizmet bildiriminde bulunulan ilk tarih olan 01.01.1990 tarihi sigortalılık başlangıç tarihi olarak Kurum kayıtlarına geçmiştir.

Sigortalılar tahsis taleplerinin Kurum tarafından reddedilmesi üzerine hem sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti hem de yaşlılık aylığı bağlanması istemi ile dava açma hakkına sahiptir. Sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti ile ilgili

¹⁴ Yargıtay 21.HD., 2018/2803 E., 2018/6497 K., 18.09.2018, Yargıtay 21. HD., 2018/4706 E., 2018/9064 K., 06.12.2018, www.uyap.gov.tr., E.T.: 02.12.2020.

birinci uyumsuzluk çözüldükten sonra ikinci uyumsuzluk olarak yaşlılık aylığı şartlarının oluşup oluşmadığının incelenmesi gerekmektedir.¹⁵

3.3. Kuruma Başvuru Şartı

11.09.2014 tarihinden önce 5510 sayılı Kanun ile diğer sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan davalarda dava açılmadan önce Kuruma müracaat edilmesini zorunlu kılan bir hükme mevzuatımızda yer verilmemişti. 11.09.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6552 sayılı Kanun'un 64'üncü maddesi ile 5521 sayılı Kanun'un 7'nci maddesinin üçüncü fıkrası ile 5510 sayılı Kanun ile diğer sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan davalarda, dava açılmadan önce Kuruma başvuru zorunlu hale getirilmiştir. Aynı düzenleme 5521 sayılı Kanun'u yürürlükten kaldıran 7036 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinde tekrarlanmıştır. Ancak hizmet akdine tabi çalışmaları nedeniyle zorunlu sigortalılık sürelerinin tespiti talepleri istisna kapsamına alınmıştır. Hizmet tespiti davalarında Kuruma başvuru şartı aranmamaktadır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında ise Kuruma başvuru şartının aranıp aranmayacağına ortaya konulması gerekmektedir. Kanun hizmet tespiti davasında yaptığı gibi sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında Kuruma başvuru şartının aranmayacağına dair ayrıca bir düzenleme yapmamıştır. Uygulamada bu davalarda Kuruma başvuru şartının aranıp aranmayacağı konusunda çelişkili kararlar verilmiştir.¹⁶ En son geline aşamada Yargıtay bu dava türünü bir (1) günlük hizmet tespiti davası olarak kabul etmekle birlikte aynı zamanda Kurum işleminin iptali olarak değerlendirdiği için Kuruma başvuru şartını aramaktadır.¹⁷ Yukarıda da belirttiğimiz üzere özü itibariyle hizmet tespiti davasına benzediğini kabul ettiğimiz sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında da Kuruma başvuru şartı aranmaması gerektiği kanaatindeyiz.

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında Kuruma başvuru şartının aranması gerektiği Yargıtay tarafından kabul edilmekle birlikte uygulamada başvuru şartının niteliği konusunda birçok farklı kararlar verilmiştir. Yargıtay (Kapatılan) 21. Hukuk Dairesi Kuruma başvuru şartını kesin dava şartları arasında değerlendirerek, Kuruma başvurulmadan dava açılması durumunda, dava şartı yokluğundan davanın usulden reddedilmesi gerektiği yönünde içtihat geliştirmiştir.¹⁸ Yargıtay 10. Hukuk Dairesi ise Kuruma başvuru şartını

¹⁵ Yargıtay 21 .HD., 2019/368 E., 2019/7114 K., 21.11.2019, www.uyap.gov.tr., E.T.: 02.12.2020.

¹⁶ Yargıtay 10. HD., 2015/19628 E., 2015/18390 K., 02.11.2015, Yargıtay 10. HD., 2016/17915 E., 2016/13543 K., 08.11.2016 , www.uyap.gov.tr., E.T.: 02.12.2020.

¹⁷ Yargıtay 10. HD., 2016/17653 E., 2017/590 K., 06.02.2017, www.uyap.gov.tr., E.T.: 02.12.2020.

¹⁸ Yargıtay 21. HD., 2018/5213 E., 2019/1750 K., 07.03.2019, www.uyap.gov.tr., E.T.: 02.12.2020.

tamamlanabilir dava şartları arasında değerlendirerek içtihadını bu yönde oluşturmuştur.¹⁹ Nihayet Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15.09.2020 tarihli ve 2017/10-2695 E., 2020/587 K. sayılı kararında Kuruma başvuru şartının 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 115'inci maddesinin ikinci fıkrası kapsamında tamamlanabilir dava şartı olarak değerlendirilmesi gerektiği, kesin dava şartı olarak kabulünün hatalı olduğu belirtilmiştir. Geline bu noktada hukuk güvenliğinin sağlanması açısından Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararının yol gösterici olacağı açıktır.

Bu kapsamda sigortalılık başlangıç tarihinin tespitine ilişkin bir davanın Kuruma başvuru yapılmadan açılması durumunda davanın kesin dava şartı yokluğu nedeniyle reddedilmesi hatalı olacaktır. Mahkemece yapılması gereken davacı tarafa 6100 sayılı Kanun'un 115'inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca 7036 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesindeki düzenleme gereği dava konusu olan işe giriş bildirgesi üzerinde yazılı olan ilk işe giriş tarihinin sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabulü bakımından Sosyal Güvenlik Kurumuna müracaat etmesi için süre verilmelidir. Verilen süre içerisinde dava şartı eksikliğinin tamamlanmaması halinde, dava, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddedilmeli, Kuruma başvuru şartının yerine getirilmesi durumunda ise davanın esası incelenmelidir.

3.4. İşe Giriş Bildirgesinin Bulunması Şartı

Sosyal sigorta yükümlülükleri kural olarak çalışma ilişkisi var olduğu sürece devam eder.²⁰ Sosyal güvenlik hukuku kapsamında işverenin işyerini ve sigortalılığı bildirim yükümlülüğü en önemli yükümlülüklerinden biridir.²¹ Sosyal güvenlik hakkının zorunlu bir hak olması nedeniyle Kuruma yapılan bildirimler kurucu değil bildirici özelliindedir.²² Bildirim işlemi yeni bir hukuki durum yaratmamakta sadece mevcut durumun tescilini sağlamaktadır.²³ Sigortalının fiili olarak çalışmaya başlaması ile zorunlu sigortalılık başlamış ise de bu durum işverenin sigortalılığı bildirmesi yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.²⁴

506 sayılı Kanun'un 08.09.1999 tarihinde yürürlüğe giren 4447 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önceki 9'uncu maddesinde işverenin işe alınma tarihinden itibaren en geç bir ay içinde çalıştırdığı sigortalıları, Kurumca

¹⁹ Yargıtay 10. HD., 2016/14776 E., 2017/391 K., 23.01.2017, www.uyap.gov.tr., E.T.: 02.12.2020.

²⁰ Kenan Tunçomağ, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, İstanbul, Gür-Ay Matbaası 1982, s. 190.

²¹ A.Can Tuncay, Ömer Ekmekçi, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 20. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi 2019, s. 256. Kadir Arıcı, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara, Gazi Kitabevi 2015, s. 281.

²² Güzel, Okur, Caniklioğlu, s. 148-150.

²³ Ali Nazım Sözer, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 4. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi 2019, s. 55.

²⁴ Tuncay, Ekmekçi, s. 261.

matbu şekilde hazırlanmış işe giriş bildirgesini vererek Kuruma bildirmek zorunda olduğu düzenlenmişti. İlgili maddede 4447 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra işe giriş bildirelerinin genel kural olarak sigortalının işe başlamasından önce verilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır.

5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ile sigortalılık başlangıcı ile ilgili bildirim yükümlülüğü, Kuruma işe giriş bildirgesinin e-sigorta ile verilmesiyle yerine getirilmektedir.²⁵ Sigortalı işe giriş bildirgesi dışında, başka biçimlerde yapılan bildirimler geçerli sayılmayacaktır.²⁶ 5510 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinin birinci fıkrasında 4/1(a) bendi kapsamında çalışanlar için sigortalı işe giriş bildirgesinin işe başlamadan önce Kuruma bildirilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Kural bu olmakla birlikte anılan maddede yapılan işlerin niteliğine bağlı olarak bazı istisnalara da yer verilmiştir. Buna göre inşaat, balıkçılık ve tarım işyerlerinde işe başlatılacak sigortalılar en geç çalışmaya başlatıldığı gün, yabancı ülkelere sefer yapan ulaştırma araçlarına sefer esnasında alınarak çalıştırılanlar işe alındıkları tarihten itibaren bir ay içerisinde, Kuruma ilk defa işyeri bildirgesi verilecek işyerlerinde ilk defa sigortalı çalıştırmaya başlanılan tarihten itibaren bir ay içinde çalıştırılmaya başlanan sigortalılar, çalıştırılmaya başladıkları tarihten en geç söz konusu bir aylık sürenin dolduğu tarihe kadar, kamu idarelerince istihdam edilen 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununa göre işsizlik sigortasına tabi olmayan sözleşmeli personel ile kamu idarelerince yurt dışı görevde çalışmak üzere işe alınanlar, çalışmaya başladıkları tarihten itibaren bir ay içinde Kuruma bildirilebilmek zorundadır.

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında talep konusu, ilk işe giriş bildirgesinin Kurum kayıtlarına geçmiş olmasına rağmen hizmet bildirimiminin bulunmaması nedeniyle bildirgenin üzerindeki tarihin sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabul edilmesi istemini içermesi nedeniyle bu davalarda Kurum kayıtlarına geçmiş bir işe giriş bildirgesinin varlığı şarttır. Eğer davacı adına düzenlenen işe giriş bildirgesi bulunmadığı halde böyle bir dava açarsa bu dava tamamen hizmet tespiti davası olarak kabul edilmeli ve bu kapsamda

²⁵ Arıcı, s. 281.

²⁶ 12.05.2010 T. ve 27579 sayılı Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği 11'inci madde: "(1) Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için çalışmaya, meslekî ve teknik eğitime, meslekî ve teknik ortaöğretim sırasında tamamlayıcı eğitim ya da alan eğitimine, staja veya bursiyer olarak göreve başladıkları tarihten itibaren sigortalı hak ve yükümlülükleri başlar. (2) İşverenler, Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrasının; a) (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanları, çalışmaya başladıkları tarihten önce, b) (c) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar, göreve başladıkları veya okullarında eğitime başladıkları tarihten, kendi hesabına okumakta iken Milli Savunma Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik Komutanlığı hesabına okumaya başlayanların, bu Kurumlar adına okumaya başladıkları tarihten itibaren on beş gün içinde, Kuruma e-sigorta yoluyla bildirmekle yükümlüdür..."

değerlendirilerek karar verilmelidir. Hizmet tespiti davalarında sigortalı kısa veya uzun fark etmeksizin belli bir döneme dair çalışmanın tespitini istemekte olup, işveren yanında geçen ve Kuruma bildirilmeyen bir günlük çalışmanın dahi tespiti istenebilecektir. Başka bir deyişle işe giriş bildirgesinin bulunmadığı bir günlük tespiti istendiği bu davalar hizmet tespiti davaları kapsamında değerlendirilerek çözümlenmelidir.

3.5. Hak Düşürücü Süre

Hem 506 sayılı Kanun'un 79'uncu maddesi hem 5510 sayılı Kanun'un 86'ncı maddesi uyarınca hizmet tespiti davalarında dava açma süresi beş yıl olup, beş yıllık bu süre, hak düşürücü süredir. Sigortalılar olumlu tespit davası açarak çalıştıklarını hizmetlerinin geçtiği yılın sonundan başlayarak beş yıl içerisinde ispatlayabilirlerse, mahkeme kararında belirtilen aylık kazanç toplamları ile prim gün sayıları hizmet cetvellerine eklenecektir.²⁷

Hak düşürücü süre, bildirimsiz kalan çalışmalar yönünden öngörülmüştür. Sigortalı çalışmaya ilişkin belgelerden birisinin dahi Kuruma verilmiş olması (işe giriş bildirgesi, kısmi hizmet bildirim, prim ödemesi) veya Kurumca, fiilen ya da kayden sigortalı çalışma olgusunun tespiti halinde hak düşürücü süreden söz edilmeyecektir.

Bu durumda sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında hak düşürücü süreden söz etmek mümkün değildir. Çünkü bu davanın açılabilmesi için yukarıda da vurgulandığı üzere Kurum kayıtlarına geçmiş işe giriş bildirgesinin varlığı şarttır. Zaten davacı söz konusu ilk işe giriş bildirgesindeki işe başlama tarihinin sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabulünü talep etmektedir. Kurum kayıtlarına geçmiş ilk işe giriş bildirgesinin varlığı nedeniyle bu davalar hak düşürücü süreye uğramadan açılacaktır.

Ne var ki, bu durumun bir istisnası bulunmaktadır. Davacı adına verilen işe giriş bildirgesinin Kuruma intikal tarihine dikkat edilmelidir.²⁸ Özellikle 506 sayılı Kanun'un uygulandığı döneme dair çok sık karşılaşılan durumlardan birisi işverenlerin geçmiş dönemlere dair belgeleri Kuruma sonradan vermesidir. Bu noktada belgelerin Kurum kayıtlarına geçtiği tarih yani "*varide tarihi*" belirleyici olmaktadır. Davacının talep ettiği işe giriş bildirgesinin üzerinde yazılı olan çalışma tarihi ile işe giriş bildirgesinin intikal ediş tarihi (varide tarihi) arasında 506 sayılı Kanun'un 79'uncu maddesinin onuncu fıkrasında öngörülen beş yıllık süre geçirilmiş ise artık bu davalarda da hak düşürücü süre nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekecektir.

²⁷ Güzel, Okur, Caniklioğlu, s. 281. Arıcı, s. 481-482.

²⁸ Yargıtay 10.HD., 2008/13072 E., 2008/15047 K., 20.11.2008, www.uyap.gov.tr., E.T.: 04.12.2020.

3.6. İspat Yükümlülüğü

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası da hizmet tespiti davası gibi kamu düzenine ilişkindir. Sosyal güvenlik hakkı kamu düzenine ilişkin olduğundan bu hakka ilişkin davalarda “*resen araştırma*” ilkesi uygulanmaktadır. Resen araştırma ilkesinin uygulandığı davalar daha çok tarafların dava konusu üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri davalardan olup, çalışma olgusunun sağlıklı bir biçimde ortaya konulması amacıyla gerekli inceleme ve araştırma yapılmalıdır.²⁹ Görünürdeki işlemler değil fiili durum tespit edilmelidir.

Sigortalı olma yükümlülüğü ve hakkı çalışma olgusuna bağlıdır.³⁰ Çalışma olgusu her türlü delille ispatlanabileceğinden bu davalarda işyerinde tutulması gerekli dosyalar ile Kurumdaki belge ve kanıtlardan yararlanılmalı, ücret bordroları getirilmeli, müfettiş raporları olup olmadığı araştırılmalı, aynı dönemde işyerinde çalışanlar saptanmalı, sigortalının hangi işte hangi süre ile çalıştığı açıklanmalı, gerektiğinde komşu işyeri çalışanlarının da bilgilerine başvurularak gerçek çalışma olgusu şüpheden uzak bilgilere dayalı biçimde kanıtlanmalıdır.³¹

İşe giriş bildirgesinin Kurum kayıtlarına geçmiş olması davacının anılan işyerinde çalıştığını kanıtlamaya tek başına yeterli değildir. İşe giriş bildirgesinin Kuruma intikal tarihi, bildirgedeki kimlik bilgilerinin, yaptırılacak grafolojik inceleme sonucuna göre bildirgedeki imza ve varsa fotoğrafın davacıya ait olup olmadığı, bildirge Kuruma teslim edildiğinde davacıya verilen sigorta sicil numarasının hangi yılın serilerinden olduğu ve bu numaranın sigortalının daha sonraki yıllarda gerçekleşen hizmetlerinde kullanılıp kullanılmadığı davanın ispatı yönünden önemli hususlardandır.³²

3.7. Hizmet Tespiti Davasına Sigortalılık Başlangıç Tarihinin Tespiti Davası Olarak Devam Edilmesi

5510 sayılı Kanun’un geçici 7’nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan, “*Bu Kanunun yürürlük tarihine kadar 17/07/1964 tarihli ve 506 sayılı, 02/09/1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı, 08/06/1949 tarihli ve 5434 sayılı Kanunlar ile 17/07/1964 tarihli ve 506 sayılı Kanun’un Geçici 20’nci maddesine göre sandıklara tabi sigortalılık başlangıçları ile hizmet süreleri, fiili hizmet*

²⁹ Yargıtay HGK., 2016/10-1909 E., 2020/194 K, 20.02.2020, www.uyap.gov.tr., E.T.: 11.12.2020.

³⁰ Sözer, s. 34.

³¹ Yargıtay HGK., 2015/10-534 E., 2019/265 K, 07.03.2019, www.uyap.gov.tr., E.T.: 11.12.2020.

³² Yargıtay HGK., 2011/10-307 E., 2011/366 K, 01.06.2011, www.uyap.gov.tr., E.T.: 11.12.2020.

süresi zammı, itibari hizmet süreleri, borçlandırılan ve ihya edilen süreler ve sigortalılık süreleri tabi oldukları Kanun hükümlerine göre değerlendirilirler.” düzenlemesinden dolayı hizmet tespiti davasında tespiti talep edilen hizmet dönemi esas alınarak ikili bir ayırım yapılmaktadır. 01.10.2008 tarihinden önceki çalışmalar yönünden açılan hizmet tespiti davasının yasal dayanağı 506 sayılı Kanun’un 79’uncu maddesi; 01.10.2008 tarihinden sonraki çalışmalar için açılan hizmet tespiti davasının yasal dayanağını ise 5510 sayılı Kanun’un 86’ncı maddesidir.

506 sayılı Kanun’un 79’uncu maddesi ile 5510 sayılı 86’ncı maddesi birbirine benzer düzenlemeler içermektedir. Prim belgelerinin süresi içinde Kuruma verilmemesi ya da eksik verilmesi halinde sigortalılara sigortalı hizmetlerini mahkeme aracılığıyla açacakları davayla tespit ettirme hakkı tanınmıştır.³³ Ülkemizde kaçak işçi³⁴ çalıştırma olgusunun yaygın olması sebebiyle sosyal güvenlik davalarının büyük çoğunluğunu hizmet tespiti davaları oluşturmaktadır.³⁵ Her iki madde de özünde sigortalının işverence hizmetlerinin Kuruma bildirilmemesi ve Kurum tarafından da çalıştığı tespit edilememesi durumunda beş yıl içinde dava açarak çalıştığı süreyi tespit edilebileceğini düzenlemektedir. Hizmet tespiti davasında tespiti istenen dönemde kişinin sigortalı niteliği taşıyıp taşımadığı, yapılan işin Kanun kapsamına girip girmediği ve gerçek çalışma olgusu araştırılmaktadır.

Uygulamada hizmet tespiti davası olarak açılan davanın ancak sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası olarak devam edilip sonuçlandırıldığına sıkça rastlanmaktadır. Öncelikle yukarıda da vurguladığımız üzere zaten sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası özünde bir günlük çalışmanın tespiti niteliğinde olduğundan hizmet tespiti davasının bir türüdür. Bu nedenle sigortalının hizmet tespiti davası olarak açtığı davayı sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası olarak devam ettirme hakkı bulunmaktadır. Örneğin sigortalı 01.01.2000 ile 01.01.2005 tarihleri arasında davalı işyerinde çalıştığını iddia ederek bir hizmet tespiti davası açtıktan sonra yargılama sırasında dava konusu talebini 01.01.2000 tarihinin sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti olarak değiştirebilecektir. Bu noktada tartışılması gereken nokta ıslah yapılmasının gerekip gerekmediğidir.

Islah 6100 sayılı Kanun’un 176 ile 182’nci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kavram olarak ıslah taraflardan birinin yapmış olduğu usul işleminin tamamen veya kısmen düzeltilmesine denir.³⁶ Islahın konusu

³³ Güzel, Okur, Caniklioğlu, s. 282-283.

³⁴ Kurum verilerine göre yıl bazında kayıt dışı istihdam oranı:2017 yılı %33,97; 2018 yılı %33,42; 2019 yılı %34,52, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari, E.T.: 12.12.2020.

³⁵ Güzel, Okur, Caniklioğlu, s. 280.

³⁶ Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C: IV, İstanbul, Demir Demir Yayıncılık 2001, s. 3965.

tarafının yapmış oldukları usul işlemleri olduğu için, ıslahla düzeltilecek usul işlemlerinin neler olduğunun belirtilmesi gerekir. Gerek öğreti, gerekse Yargıtay uygulaması davanın değiştirebileceğini ve genişletilebileceğini aynı şekilde savunmanın genişletilebileceğini ilke olarak kabul etmektedir ayrıca müddeabihin artırılıp artırılmayacağı hususu da bir usul işlemi olup, ıslahın kapsamına girmektedir.³⁷ Sigortalı hizmet tespiti olarak açtığı davayı yargılama aşamasında ıslah müessesesinden yararlanarak sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti olarak her zaman düzeltebilir. Bu aşamada davacı asilin veya vekilinin açık beyanının ve imzasının alınması yeterli olacaktır.

4. Çıraklıkta Geçen Sürenin Sigortalılık Başlangıç Tarihi Olarak Dikkate Alınmaması

4.1. Çırakların tabi olduğu sigorta kolları

Sosyal sigorta türleri mevzuatımızda uzun ve kısa vadeli sigorta kolları olarak kabul edilmektedir. Uzun vadeli sigorta kolları maluliyet, yaşlılık ve ölüm sigorta kolları iken, kısa vadeli sigorta kolları iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ve analık sigorta kollarıdır. Ayrıca vazife malullüğü de uzun vadeli sigorta kolları arasında değerlendirilmiştir. Bu ayrıma dair bilgi vermemizin amacı, sigortalılık süresinin sadece uzun vadeli sigorta kolu için hukuki değer ifade etmesidir.

Çırakların sigortalılığı 506 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde kapsamında çırakların sigortalı sayılacakları, haklarında 506 sayılı Kanun'un uzun vadeli sigorta kolu olarak kabul edilen malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta kollarının uygulanmayacağı, fakat iş kazası, meslek hastalığı ve hastalık sigorta kollarının uygulanacağına yer verilmiştir. Çıraklara dair ilk özel düzenleme 20.06.1977 tarihli ve 2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu'dur. Bu Kanun'un 13'üncü maddesinin dördüncü fıkrası "Çıraklar hakkında, çıraklık süresince 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun iş kazalarıyla, meslek hastalıkları ve hastalık sigortaları hükümleri uygulanır." şeklindedir. Bu Kanun'da çırakların sigortalılığı 506 sayılı Kanun'a benzer şekilde tekrar düzenlenmiştir. 05.06.1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ise 2089 sayılı Kanun'u yürürlükten kaldırmış, 25'inci maddesinde çıraklar için iş kazaları, meslek hastalıkları ve hastalık sigortaları hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Ayrıca 3308 sayılı Kanun'un kapsamına girmeyen işyerlerindeki çıraklar hakkında ise Borçlar Kanunu'nu uygulanacaktır.

Yukarıda belirtilen Kanunların ilgili maddeleri ile uyumlu olarak en son olarak 5510 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasında çıraklar hakkında iş kazası, meslek hastalığı ve hastalık sigorta kollarının uygulanacağına yer verilmiştir. Yine bu başlık altında çıraklar için, bakmakla yükümlü olunun

³⁷ Kuru, C: IV, s. 4035.

kişiler arasına girmemeleri durumunda genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanacağını da hükme bağlanmıştır.

Çıracılık devresinde malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta kolları söz konusu olmadığından ve bu sigorta kolları için prim alınmadığından, bu dönemin sigortalılık başlangıcında dikkate alınması mümkün değildir.³⁸ Bu durum çıracıların işçi sayılmamasından kaynaklanmaktadır. Çıracıların işçi sayılmamasının nedeni ise, hizmet sözleşmesi ile çıracılık sözleşmesinin farklı müesseseler olmasından kaynaklanmaktadır; hizmet sözleşmesinin unsurları iş görme, ücret ödeme ve bağımlılık iken, çıracılık sözleşmesinin asıl unsuru meslek ve sanatın öğretilmesidir.³⁹

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında, tespit talebi çırak olarak geçen döneme ilişkin ise çıracılık döneminde sigortalılık süresinin başlaması mümkün olmadığından davanın reddine karar verilmesi gerekmektedir.⁴⁰ Ancak bu kapsamda işveren tarafından gerçekte işçi olarak çalıştırdığı sigortalıyı Kuruma çırak olarak bildirme ihtimali de ayrıca incelenmelidir. Çünkü bazı işverenlerin uzun vadeli sigorta kolları kapsamındaki yükümlülüklerden kaçmak amacıyla çalışanlarını kısa vadeli sigorta kolları kapsamında Kuruma bildirdiği görülmektedir. İşçi olarak çalışan bir kişinin çırak kapsamında nitelendirilerek Kuruma bildirilmesi sigortalının gerçek niteliğini değiştirmeyecektir.

4.2. 18 yaş öncesinde geçen çalışmaları

Bir kişi 18 yaşından önce bir işyerinde çırak statüsünde çalışabileceği gibi, bu kişinin hizmet sözleşmesi kapsamında yani işçi statüsünde olma ihtimali de mümkündür. Bu ayırımın doğru yapılması önemlidir. Çünkü yukarıda da belirttiğimiz gibi çıracılar işçi değildir ve sadece kısa vadeli sigorta kolları kapsamına alınmaktadır. Bu nedenle sigortalılık süresinin çırak olarak geçirilen dönem açısından hukuki değeri bulunmamaktadır. Oysa 18 yaşından önce de olsa işçi statüsünde bir işyerinde çalışanlar için sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı uzun vadeli sigorta kolları kapsamında değerlendirildiği için hukuki değer taşımaktadır.

Sigortalılık süresinin başlangıcı açısından yaş küçüklüğü önemli bir unsur olup, hizmet sözleşmesi kapsamında çalışanlar için yaş küçüklüğü sigortalı olmayı önleyici nitelikte olmamakla birlikte sigortalılığın başlangıcını etkileyecektir.⁴¹

³⁸ M. Fatih Uşan, Çıracılıkta Geçen Süre Sigortalılık Başlangıcının Tespitinde Dikkate Alınır mı?, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, Sayı 3-4, 2002, s. 142.

³⁹ Sarper Süzek, İş Hukuku, 19. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi 2020, s. 136-137.

⁴⁰ Yargıtay 10. HD., 2008/12249 E., 2008/12674 K., 14.10.2008, www.uyap.gov.tr., E.T.: 15.12.2020.

⁴¹ Güzel, Okur, Caniklioğlu, s. 168.

506 sayılı Kanun'da olduğu gibi 5510 sayılı Kanun'da da sigortalılık kavramı yönünden yaş faktörü önemlidir. Bağımsız çalışanlar ve kamu görevlileri yasal düzenlemeler gereği 18 yaşından önce sigortalı olamayacaktır.⁴² Ancak hizmet sözleşmesi ile çalışanların 18 yaşından önce sigortalılık statüsüne girmesi mümkündür. Burada dikkat edilecek husus 18 yaşından önce hizmet sözleşmesine göre geçen çalışmaların olması durumunda bu çalışmalar prim gün sayısına dâhil edilse de, sigortalılık süresi yönünden 18 yaşın doldurulduğu tarihin esas alınacak olmasıdır. 506 sayılı Kanun'un 60/G maddesi açık bir şekilde bu konuyu düzenlemektedir. İlgili maddeye göre 18 yaşından önce bu Kanuna göre malullük, yaşlılık ve ölüm sigortasına tabi olarak çalışılan süreler sigortalılık süresinden sayılmaz ve sigortalılık sürelerinin 18 yaşında başladığı kabul edilir.⁴³ Sigortalının 18 yaşından önce çalışması var ise sigorta başlangıç tarihi 18 yaşını doldurduğu tarihten itibaren başlayacak, 18 yaşından önceki süreler için ödenen malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primleri ise prim ödeme gün sayılarının hesabına dahil edilecektir. Bunun yanında 506 sayılı Kanun'un geçici 54'üncü maddesinde ise *"01/04/1981 tarihinden önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tescil edilmiş olanlar hakkında 60 ıncı maddenin (G) fıkrası hükmü uygulanmaz"* denilerek 01.04.1981 tarihinden önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tescil edilmiş olanlar 18 yaş sınırından istisna tutulmuştur.

5510 sayılı Kanun'un 38'inci maddesinin ikinci fıkrasında da 18 yaş öncesi çalışmalar ile ilgili olarak benzer düzenlemeye yer verilmiştir. Doktrinde 18 yaş öncesinde hizmet sözleşmesi kapsamında geçen çalışmaların 18 yaşın doldurulduğu tarih itibarıyla sigortalılık süresine eklenmesi hususu eleştirilmektedir. Kanun'un buradaki amacının sadece erken yaşta emekli olmayı engellenmek olduğu, ölüm ve malullük aylığı yönünden 18 yaş öncesi geçen çalışmaların sigortalılık süresine eklenmesi gerektiği belirtilmektedir.⁴⁴ Kanaatimizce 5510 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olanlar yönünden erken emeklilik sisteminin uygulanmasının mümkün olmaması hatta emeklilik şartlarının birçok bakımdan zorlaştırılması yönünden hem yaşlılık hem de malullük ve ölüm sigorta kollarında 18 yaş öncesinde geçen çalışmaların dikkate alınması gerekmektedir. Ne var ki sosyal güvenlik mevzuatının birçok düzenlenmesinin olduğu gibi 506 sayılı Kanun'un 108'inci, 5510 sayılı Kanun'un 38'inci maddeleri de emredici hükümlerdir.

⁴² 5434 sayılı Kanun'un 12. maddesi: *"Bu kanunla tanınan haklardan aşağıda (I) işaretli fıkra yazılı yerlerde çalışanlardan, Türk uyruğunda olmak ve 18 yaşını bitirmiş bulunmak şartıyla, (II) işaretli fıkra gösterilenler faydalanırlar..."*, 1479 sayılı Kanun'un 24. maddesi: *"...a) 18 yaşını doldurmamış olanlar... Hakkında bu Kanun hükümleri uygulanmaz."*

⁴³ Fatma Başterzi, Yaşlılık Sigortası, Ankara, Yorum Basım Yayın 2006, s. 133.

⁴⁴ Güzel, Okur, Caniklioğlu, s. 169., Sözer, s. 56.

Sigortalılık başlangıç tarihinin tespitine dair bir davada davacının talep ettiği başlangıç tarihi 18 yaşından önceki bir tarih ise 506 sayılı Kanun'un 60'ıncı maddesinin G bendi uygulama alanı bulacaktır. Şöyle ki; davacının ilk işe giriş bildirgesinin üzerinde yazan tarih fiili işe başlama tarihi olsa da, 18 yaşının doldurulmamış olması durumunda bu tarihin sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabulü mümkün değildir. Sigortalının 18 yaşını doldurulduğu tarih esas alınarak sigortalılık başlangıç tarihine dair karar verilmesi gerekmektedir.⁴⁵

II. 1479 SAYILI ESNAF VE SANATKÂRLAR KANUNU KAPSAMINDA SİGORTALILIK BAŞLANGIÇ TARİHİNİN TESPİTİ DAVASI

1. Genel Olarak

1479 sayılı Kanun, kanunla ve kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulan sosyal güvenlik kuruluşları kapsamı dışında kalan ve bir işverene hizmet sözleşmesi ile bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar yani serbest faaliyetlerde bulunanları kapsamına almıştır.⁴⁶

1479 sayılı Kanun bağımsız çalışanları kapsamına alırken bu kişilerin sigortalılık başlangıçlarını da farklı kıstaslarla belirlemiştir; gelir vergisi mükellefi olanların sigortalılıklarını mükellefiyetinin başlangıç tarihinden, gelir vergisinden muaf olanların sigortalılıklarını esnaf ve sanatkârlar sicili ile birlikte kanunla kurulu meslek kuruluşlarına kaydedildikleri tarihten, limited şirketlerin ortakları ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları için ortaklıklarının başladığı tarihten, anonim şirketlerin kurucu ortakları, kurucu ortak oldukları tarihten, yönetim kurulu üyeleri için yönetim kuruluna seçildikleri tarihten, 10.09.1977 tarihinde muhtar olanlar için bu tarihten, daha sonra seçilenler için seçildikleri tarihten itibaren başlayacaktır.⁴⁷

1479 sayılı Kanun'da geçmiş hizmetlerin tespitine dair 506 sayılı Kanun'un 79'uncu maddesinde olduğu gibi hizmet tespiti davası açılabileceğine dair hüküm bulunmamaktadır.⁴⁸ Ancak bazı istisnai durumlarda Bağ-Kur sigortalılığının tescili ve sigortalılık süresinin belirlenmesi istenebilecektir. Eski hizmetlerin tespiti için açılacak davalarda davacı bağımsız çalışan sigortalı, davalı Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığıdır.⁴⁹ 12.05.2006 tarihli

⁴⁵ Yargıtay HGK, 2015/10-3338 E., 2019/504 K, 30.04.2019, www.uyap.gov.tr., E.T.: 15.12.2020.

⁴⁶ Levent Akın, Bağ-Kur Sigortalılığında Esnaf ve Sanatkar Odalarına Tescilinin Etkisi ve Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısında Durum, AÜHFĐ, C. 54, S. 2, 2005, s. 2.

⁴⁷ Levent Akın, Bağ-Kur Sigorta Yardımları, İstanbul, Alfa Yayınları 1996, s. 14-15.

⁴⁸ Mesut Balcı, Bağ-Kur Mevzuatı ve Uygulaması, Ankara, Yetkin Yayınevi 2012, s. 92.

⁴⁹ Akın, Bağ-Kur, s. 86.

ve 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile Emekli Sandığı Kurumu, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ-Kur Kurumu tek çatı altında birleştirilmiştir. Bu nedenle Kanunun yürürlük tarihinden sonra açılacak bütün davalarda davalı Bağ-Kur değil Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı olacaktır.

Uygulamada 1479 sayılı Kanun kapsamında, vergi, sicil veya oda kayıtları bulunmasına rağmen Kurum tarafından bu tarihler itibariyle tescil edilmeyen çalışanların açtığı vergi, sicil ve oda kayıt tarihlerinin sigortalılık tespiti istemine ilişkin çok sayıda dava bulunmaktadır. Bu davaların özellikleri ve davacıların taleplerinin değerlendirilmesi hususu ayrı bir çalışma konusu olabilecek kapsamdadır. Bu bölümde anlatmak istediğimiz dava türü 1479 sayılı Kanun kapsamında talep edilen belli bir tarih aralığı için sigortalılık süresinin tespiti davasını kapsamamaktadır. Ayrıca yukarıda da belirttiğimiz üzere 2829 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesine göre 506 sayılı Kanun kapsamında geçen çalışmalarla hizmet birleşmesi durumunda 1479 sayılı Kanun'a tabi olarak ilk defa çalışmaya başlanılan tarih sigortalılık süresinin başlangıcı olarak kabul edilecektir. Sigortalı ilk kez 1479 sayılı Kanun kapsamında sosyal güvenlik kapsamına girmiş ise de 506 sayılı Kanun kapsamında çalışmaya hayatına devam etmiş olabilir. Netice olarak sigortalı 2829 sayılı Kanun gereğince hizmetlerinin birleştirmesini isteyebilecek ve aylık bağlanma şartları 506 sayılı Kanun kapsamında değerlendirileceği için çalışmamızın birinci bölümünde açıklamaya çalıştığımız bilgiler geçerli olacaktır.

Çalışmamızın ikinci bölümünün konusunu 506 sayılı Kanun kapsamında sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası gibi 1479 sayılı Kanun kapsamında sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası yani sadece vergi, sicil ve oda kayıt tarihlerinin ilk başladığı tarihin sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabulüne dair açılan davalar oluşturmaktadır.

Yargıtay davacının 1479 sayılı Kanun kapsamında sigortalılık başlangıç tarihinin tespitinde hukuki yararı bulunmadığını kabul etmektedir.⁵⁰ 1479 sayılı Kanun kapsamında sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında davacının hukuki yararının bulunup bulunmadığının anlaşılabilmesi için aşağıda öncelikle bu Kanun kapsamında yaşlılık aylığı bağlanma şartları ve sonrasında hukuki yarar kavramı incelenecektir.

2. 1479 Sayılı Kanun Kapsamında Yaşlılık Aylığı Bağlanması İçin Gerekli Şartlar

1479 sayılı Kanun göre sigortalının yaşlılık aylığından yararlanabilmesi için Kurumdan tahsis talebinde bulunması ve talepte bulunduğu tarihte prim ve her türlü borçlarını ödemiş olması zorunludur.⁵¹

⁵⁰ Yargıtay HGK, 2015/21-840 E., 2017/1042 K, 31.05.2017, www.uyap.gov.tr., E.T.: 15.12.2020.

⁵¹ Başterzi, s. 164.

1479 sayılı Kanun'da yaşlılık aylığından yararlanma koşulları başlığı altında 35'inci maddede düzenlenmiştir. 35'inci maddenin 25.08.1999 tarihli ve 4447 sayılı Kanun ile yapılan değiştirilen son hali "*Yaşlılık aylığından yararlanabilmek için sigortalının; a) Yazılı talepte bulunması, talepte bulunduğu tarihte prim ve her türlü borçlarını ödemiş olması, b) Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş ve 25 tam yıl sigorta primi ödemiş olması, Şarttır.*

Kadın ise 60, erkek ise 62 yaşını dolduran ve en az 15 tam yıl prim ödeyen sigortalılara da kısmi yaşlılık aylığı bağlanır." şeklindedir. Ayrıca 4447 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden önce sigortalı olanların haklarının korunması amacıyla kademeli geçiş sistemi benimsenmiş ve 25.02.2002 tarihli 4759 sayılı Kanun ile geçici 10'uncu madde tekrar düzenlenmiştir.

1479 sayılı Kanun'un hem 35'inci maddesi hem geçici 10'uncu maddesi incelendiğinde bu Kanun kapsamında yaşlılık aylığına hak kazanma için aranan koşullar arasında prim gün sayısı ve yaş şartının olduğu, sigortalılık süresinin bulunmadığı görülmektedir. Başka bir deyişle 506 sayılı Kanun kapsamında aylık bağlanması için gerekli olan sigortalılık süresinin doldurulması şartı 1479 sayılı Kanun kapsamında aylık bağlanma şartları arasında bulunmamaktadır.

1479 sayılı Kanun kapsamında sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası sonucunda alınacak kararın yani tespit edilecek sigortalılık başlangıç tarihinin, sadece yaşlılık aylığı yönünden değil, malullük ve ölüm aylığı açısından da aylık bağlanma şartları arasında yer almadığından 506 sayılı Kanunda olduğunun aksine davacıya aylık bağlanmasında katkısı olmayacaktır.

3. 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu Kapsamında Sigortalılık Başlangıç Tarihinin Tespiti Davasında Hukuki Yarar Kavramı

Davalar mahkemeden istenen hukuki korumanın türüne göre eda davaları, tespit davaları ve inşai davalar olarak sınıflandırılmaktadır. Çalışmamızın konusunu oluşturan tespit davaları bir hukuki ilişkinin var olup olmadığının tespitine ilişkin davalardır.⁵²

Tespit davasının esasına girilebilmesi için dava şartlarının dışında bulunması gereken iki şart daha vardır. Bunlar tespit davasına konu olacak hukuki ilişkinin somut olması ve davacının bu hukuki ilişkinin var olup olmadığının tespitinde hukuki yararının bulunmasıdır.⁵³

6100 sayılı Kanunu'nun 114'üncü maddesinde dava şartları arasında "*hukuki yarar*" açıkça düzenlenmiş olup hukuki yarar her davada bulunması gereken bir dava şartıdır. Davacının tespit davası açmakta hukuki yararı olduğunun kabul edilmesi üç şartın varlığına bağlıdır. Eğer davacının bir hakkı veya hukuki durumu güncel bir tehlike ile tehdit edilmiş, bu tehdit nedeniyle davacının hukuki durumu davacıya zarar verebilecek duruma gelmiş ve cebri icraya izin

⁵² Kuru, C:II, s. 1409.

⁵³ Kuru, C:II, s. 1418.

vermeyen tespit hükmü ile söz konusu tehlike ortadan kaldırılacaksa davacının tespit davası açmakta hukuki yararının olduğu kabul edilmektedir.⁵⁴ Her davada olduğu gibi tespit davasında da bulunması gereken hukuki yararın “*hukuki ve meşru*”, “*doğrudan ve kişisel*”, “*doğmuş ve güncel*” olması gereklidir.⁵⁵

Bu noktada 1479 sayılı Kanun kapsamında sigortalılık başlangıç tarihinin tespitine dair davada hukuki yarar kavramını ayrıca incelememiz gereklidir. Yukarıda da belirttiğimiz şekilde davacının aldığı tespit hükmüyle söz konusu tehlikeyi ortadan kaldırması durumunda hukuki yararının olduğu kabul edilmektedir.

1479 sayılı Kanun kapsamında aylık talebinde bulunan sigortalının öncelikle iki şartı sağlaması gereklidir. Bunlar prim gün sayısı ve yaş şartıdır. Prim gün sayısı ile sigortalılık süresi farklı kavramlardır. Sigortalılık başlangıç tarihinin tespitine dair alınan bir tespit kararının davacıya bağlanacak yaşlılık aylığına bir etkisi bulunmamaktadır. Zira 506 sayılı Kanun’un 108’inci maddesi ile 5510 sayılı Kanun’un 38’inci maddesi (4/1-a maddesi yönünden) kapsamında yapılan değerlendirme sonucunda sigortalılara bağlanacak yaşlılık aylığında sigortalılık süresinin sağlanması şartı aranmakta ise de 1479 sayılı Kanun kapsamında böyle bir şart aranmamaktadır.⁵⁶

Bu durumda 1479 sayılı Kanun’a tabi sigortalılar tarafından açılan sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davalarında davacının hukuki yararının bulunduğunu kabul etmek mümkün değildir. Ancak davacının sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti talebinde hukuki yararı bulunmadığı kabul edilmekle birlikte, bu noktada tespit davasının hukuki yarar yokluğundan dolayı reddine mi karar mı verilmesi gerektiği yoksa resen araştırma ilkesi nedeniyle davacının talebinin 1479 sayılı Kanun kapsamında sigortalılık süresine ilişkin olup olmadığının belirlenmesinin gerekip gerekmediği hususu tartışılmalıdır.

Sosyal güvenlik hakkı kamu düzenine ilişkin olduğundan bu hakka ilişkin davalarda resen araştırma ilkesi uygulandığını yukarı kısımda belirtmiştik. Resen araştırma ilkesinin geçerli olduğu sosyal güvenlik hukukuna dair tespit davasında kendiliğinden araştırma ilkesinin doğal sonucu olarak hâkim davacının talebinin tam olarak hangi hususa ilişkin olduğunu açıklattırmalıdır. Yargıtay da birçok kararında bu davalarda hâkimin davayı aydınlatma ödevi nedeniyle davacıya talebini açıklattırması gerektiğini belirtmektedir.⁵⁷ 6100 sayılı Kanun’un “*Hâkimin davayı aydınlatma ödevi*” başlıklı 31’inci maddesinde hâkimin taraflara açıklama yaptırabileceği, soru sorabileceği

⁵⁴ Kuru, C:II, s. 1424-1425.

⁵⁵ Emel Hanağası, Davada Menfaat, Ankara, Yetkin Yayınevi 2009, s. 135.

⁵⁶ Yargıtay HGK, 2016/10-2339 E., 2020/226 K, 10.03.2020, www.uyap.gov.tr., E.T.: 20.12.2020.

⁵⁷ Yargıtay 10.HD., 2018/6171 E., 2018/11070 K, 25.12.2018, www.uyap.gov.tr., E.T.: 20.12.2020.

ve tarafların delil göstermelerini isteyebileceği açıkça düzenlenmiştir. Kural olarak hâkimin davayı aydınlatma görevi taraflarca getirilme ilkesinin geçerli olduğu davalarda söz konusu olacaktır.⁵⁸ Kendiliğinden araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalarda hâkimin taraflara açıklama yaptırması veya delil göstermelerini istemesi hâkimin davayı aydınlatma görevinden kaynaklanmayıp, resen araştırma ilkesinin bir sonucudur.⁵⁹

Kanaatimizce 1479 sayılı Kanun kapsamında sigortalılık başlangıç tarihinin tespitine ilişkin bir davanın açılması durumunda resen araştırma ilkesinin doğal sonucu olarak hakimin sigortalının talebinin belli bir döneme ait sigortalılık süresinin tespitine ilişkin olup olmadığını açıklattırarak talebin belli bir dönem sigortalılığın tespiti istemini içerdiğinin anlaşılması durumunda yargılamaya bu kapsamda devam edilmesi Anayasa ile güvence altına alınmış ve temel insan haklarından olan sosyal güvenlik hakkının sağlanması açısından da hukuka uygun olacaktır.

SONUÇ

İşverenin ya da çalışanların en önemli sorumlulukları arasında sigortalılığı bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Sosyal güvenlik hakkının zorunlu bir hak olduğu konusunda şüphe bulunmamakta ise de Kurumun sigortalıyı sosyal güvenlik hakkından yararlandırması için sigorta ilişkisinden haberdar olması gereklidir. 2019 yılı Kurum verilerine göre ülkemizde %34,52 oranında kaçak işçi çalıştırılmaktadır.

Sosyal güvenlik hukuku kapsamında birçok dava türü bulunmakla birlikte aslında bu davaların temelini toplum olarak henüz sosyal güvenlik hukukunun önemi konusunda yeterli olgunluğa ulaşamadığımızdan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Çünkü sigortalılık tespitine ilişkin birçok davanın temeli önceye dayalı kaçak çalışma veya kaçak çalıştırma olgusuna dayalıdır.

5510 sayılı Kanun, Kurumun çalışma yani sigortalılık ilişkisinden zamanında haberdar olması amacıyla birçok düzenleme getirmiştir. Ağır idari para cezaları, kamu idarelerinin ve bankalarının sigortalılık ilişkisine dair bilgi sahibi olması durumunda resen bildirim yükümlülüğü bu düzenlemelerden sadece birkaçıdır. Ancak Kurum tarafından belirlenen kaçak çalıştırma olgusuna dair son yıllara ait veriler incelendiğinde bu düzenlemelerin sorunu tamamen çözemediği anlaşılmaktadır. Sosyal güvenlik hukuku bilincimiz oluşmadığı sürece bu tarz yasal düzenlemelerin etki alanı kısıtlı olacaktır.

Özellikle çalışma hayatının bitmesi ile birlikte sigortalılar Kurumdan malullük, yaşlılık, hak sahipleri ise ölüm aylığı talebinde bulunmaktadır.

⁵⁸ Simil, s.1353.

⁵⁹ Simil, s.1353.

Sigortalıların maluliyet ve yaşlılık, hak sahiplerinin ise ölüm aylığı gibi sosyal güvenlik haklarından yararlanabilmesi için belli bir sigortalılık süresinin bulunması gereklidir. Sigortalılık başlangıç tarihi, çalışma hayatının başladığı tarih demektir. Sigortalının özellikle bağımlı çalışanların (işçi) çalışma hayatına girdiği bu tarih sosyal güvenlik hakkı kapsamında belirleyici etkiye sahiptir.

Sigortalılık ilişkisinin zamanında ve doğru şekilde Kuruma bildirilmemesi neticesinde sigortalılık süresinin tespiti için açılan, sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti veya bir (1) günlük hizmet tespiti davası olarak adlandırılan çalışmamızın konusunu oluşturan bu dava türü bazı özellikleri ile sosyal güvenlik mahkemelerinin iş yükünün büyük kısmını oluşturan hizmet tespiti davalarından ayrılmaktadır. 506 sayılı Kanun kapsamında sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası özünde hizmet tespiti davası olarak kabul edilmesine rağmen işverenin taraf haline getirilmemesi, Kuruma başvuru şartının aranması gibi farklı özellikleri bulunmaktadır. Bu durum ise davanın (1) günlük hizmetin tespiti olarak nitelendirilmesi ile de çelişki oluşturmaktadır. Kanaatimizce bu dava türünün sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davası olarak nitelendirilmesi ve kendine özgü kurullarla çözülmesi yerine tamamen hizmet tespiti davası çerçevesinde çözülmesi bu çelişkiyi ortadan kaldıracaktır. Çünkü bu davanın konusu tamamen hem 506 sayılı Kanun'un hem 5510 sayılı Kanun'un ilgili maddelerinde düzenlenen hizmet tespiti davası ile aynı özelliktedir.

Son olarak belirtmemiz gereken nokta ise, davacının, 1479 sayılı Kanun kapsamında sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti davasında hukuki yararı bulunmamaktadır. Ancak sosyal güvenlik hakkının zorunlu olması yanında sosyal güvenlik mevzuatının karışık olması sebebiyle sigortalının yasal haklarının zayi olmaması amacıyla mahkemece talebinin sigortalılık süresine ilişkin olup olmadığının açıklattırılması gereklidir.

KAYNAKÇA

Akın L, Bağ-Kur Sigortalılığında Esnaf ve Sanatkar Odalarına Tescilinin Etkisi ve Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısında Durum, AÜHFD, C. 54, S. 2, 2005, s. 1-22.

Akın L, Bağ-Kur Sigorta Yardımları (Bağ-Kur), Alfa Yayınları, İstanbul 1996.

Arıcı K, Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Gazi Kitabevi, Ankara 2015.

Aslanköylü R, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Yetkin Yayınevi, Ankara 2010.

Balcı M, Bağ-Kur Mevzuatı ve Uygulaması, Yetkin Yayınevi, Ankara 2012.

Başterzi F, Yaşlılık Sigortası, Yorum Basım Yayın, Ankara 2006.

Çakmak İ, Şerhli Sosyal Sigortalar Kanunu, C.2, Adalet Yayınevi, Ankara 2001.

Çenberci M, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Olgaç Matbaacılık, Ankara 1977.

Cuhruk M, Çolakoğlu H. S, Bükey A. A, Sosyal Sigortalar, Olgaç Matbaacılık Ankara 1977.

Güzel A, Okur A.R, Caniklioğlu N, Sosyal Güvenlik Hukuku, 18. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2020.

Hanağası E, Davada Menfaat, Yetkin Yayınevi, Ankara 2009.

Kuru B, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C: II, Demir Demir Yayıncılık, İstanbul 2001.

Kuru B, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C: IV, Demir Demir Yayıncılık, İstanbul 2001.

Simil C, Hâkimini Davayı Aydınlatma Ödevinin Sınırları, DEÜHFD, C. 16, 2015, s. 1351-1376.

Sözer A.N, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 4. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2019.

Süzek S, İş Hukuku, 19. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2020.

Tuncay A.C, Ekmekçi Ö, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 20. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2019.

Tunçomağ K, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, Gür-Ay Matbaası, İstanbul 1982.

Uşan M. F, Çıraklıkta Geçen Süre Sigortalılık Başlangıcının Tespitinde Dikkate Alınır mı?, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 3-4, 2002, s. 139-143.

www.uyap.gov.tr

http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari